

Spotkanie z kulturą Górali Zagórzańskich – EtnoPolska 2019

Głównym celem realizacji zadania „Spotkanie z kulturą Górali Zagórzańskich” była promocja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kultury Górali Zagórzańskich: strojów, obrzędowości dorocznej i zwyczajów, sztuki ludowej i rzemiosła, budownictwa, folkloru, tradycyjnych potraw. Cel ten został zrealizowany poprzez organizację wydarzenia: imprezy plenerowej pt. „Spotkanie z kulturą Górali Zagórzańskich”, która odbyła się w dn. 24.08.2019 r. W tym dniu uczestnicy mogli wziąć udział w warsztatach plastycznych dla dzieci dot. malarstwa na szkle oraz malowania zabawki drewnianej, które odbywały się równolegle podczas trwania imprezy plenerowej w otoczeniu kościółka. Ponadto odbyły się warsztaty pokazowe prowadzone przez lokalnych rzemieślników (krawiec ludowy, gorseciarka, kuśnierz i wytwórca gwiazdy kolędniczej) przybliżające tradycyjne techniki i tajniki rzemiosła. Dzięki organizacji warsztatów możliwa stała się promocja zanikających, rzemieślniczych tradycji regionu oraz bezpośredni międzypokoleniowy przekaz wiedzy. Uczestnicy biorący udział w pokazach mieli możliwość kontaktu z unikatowymi przejawami niematerialnej kultury regionu. Dodatkowo przekaz wiedzy dotyczącej materialnego dziedzictwa kultury miał miejsce dzięki zorganizowaniu pokazu filmu o rzemieślnikach i wykładów etnograficznych dotyczących tradycyjnego stroju i budownictwa pasterskiego. Ponadto realizacja zadania umożliwiła zaangażowanie lokalnych rękodzielników i twórców ludowych poprzez zorganizowanie podczas trwania imprezy kiermaszu regionalnego a także upowszechniła wiedzę dotyczącą dawnych tradycji kulinarnych regionu dzięki zaangażowaniu Koła Gospodyń Wiejskich, które przygotowały degustację. Promocja folkloru tego regionu stała się możliwa dzięki występom na scenie trzech zespołów folklorystycznych, które zaprezentowały rodzimy repertuar pieśni i tańców.

SPOTKANIA Z KULTURĄ GÓRALI ZAGÓRZAŃSKICH

Muzeum im. Wł. Orkana, ul. Orkana 2, Rabka - Zdrój

24.08.2019 r.

w programie:

godz. 10:00
WARSZTATY PLASTYCZNE DLA DZIECI:
malarstwo na szkle i zabawka ludowa

godz. 11:00
POKAZY TRADYCYJNEGO RZEMIOSŁA:
krawiec ludowy, kuśnierz, gorseciarka,
wytwórca gwiazd kołędniczych

godz. 14:00
PROJEKCJA FILMU ETNOGRAFICZNEGO
"Czego woda nie weźmie i ogień nie spali..."
rzecz o dawnych rzemieślnikach"

godz. 15:00 -
ZWIEDZANIE Z PRZEWODNIKIEM ekspozycji muzealnej

godz. 16:00
WYKŁADY ETNOGRAFICZNE
DR DOROTA MAJERCZYK "Tradycyjny strój
Górali Zagórzańskich,
WOJCIECH ŚLIWIŃSKI "Budownictwo pasterskie
w Gorcach"

godz. 17:00
ZAGÓRZAŃSKI FOLKLOR NA SCENIE:

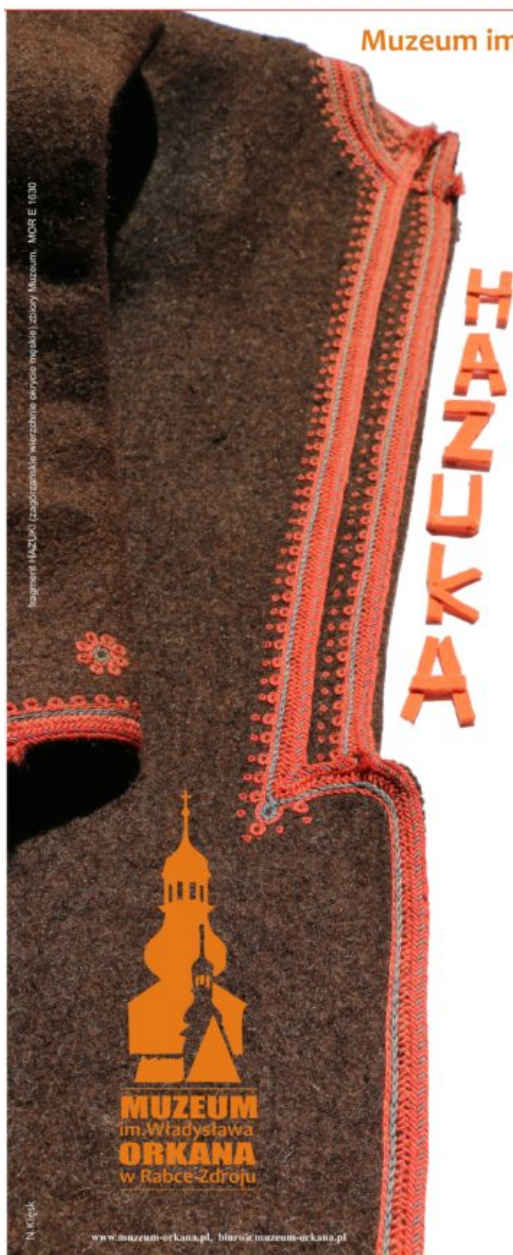
GMINNY MŁODZIEŻOWY
ZESPÓŁ REGIONALNY Z NIEDŹWIEDZIA
DOLINA MSZANKI
KASINIANIE-ZAGÓRZANIE

godz. 19:00
SESJA FOTOGRAFICZNA - finał akcji
"PRZYJDŹ W STROJU LUDOWYM"

DEGUSTACJA POTRAW REGIONALNYCH
KIERMASZ REGIONALNY

Dofinansowano ze środków
Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu
„EtnoPolska 2019”

fragment HANZUKI (zespół etnologiczny w zbiorach Muzeum, MCR E. 1030)

N. Kieć

www.muzeum-orkana.pl, biuro@muzeum-orkana.pl

patronat medialny:

KulturaLudowa.pl

W ramach imprezy

plenerowej możliwe stało się zaprezentowanie kultury lokalnej szerokiej grupie odbiorców, rezultatem będzie utrwalanie świadomości własnej tożsamości kulturowej. Na terenie występowania tej grupy etnograficznej nasze Muzeum jest jedyną placówką, która zajmuje się badaniem i dokumentowaniem kultury tradycyjnej Górali Zagórzańskich. Rezultatem realizacji zadania jest i będzie w dłuższej perspektywie promocja niematerialnego dziedzictwa kultury Górali Zagórzańskich. Głównym rezultatem realizacji zadania była integracja i budowanie tożsamości społeczności lokalnej. Ponadto rezultatem realizacji zadania jest wzmocnienie statutowej działalności Muzeum w zakresie upowszechniania wiedzy o kulturze grupy etnograficznej Górali Zagórzańskich. W ramach zadania Muzeum zorganizowało imprezę plenerową pt. „Spotkanie z kulturą Górali Zagórzańskich 24.08.2019 r.,” podczas której odbyły się: – warsztaty plastyczne dla najmłodszych, łączących wiedzę teoretyczną z

zajęciami praktycznymi, które w atrakcyjny sposób pozwoliły zapoznać się z kulturą tradycyjną regionu (malarstwo na szkle, zabawkarstwo) prowadzone przez edukatorów Iwonę Ciesielską oraz Aleksandrę Traczyk
– warsztaty pokazowe prowadzone przez lokalnych rzemieślników przybliżające tradycyjne techniki i tajniki rzemiosła: krawiectwo ludowe – Rafał Nowak z Kasiny Wielkiej, kuśnierstwo – Józef Napora z Poręby Wielkiej, gorseciarstwo – Maria Łabuz z Łętowego, wyrób gwiazdy kolędniczej – Stanisław Kościelniak z Olszówki.

– następnie we wnętrzu zabytkowego kościółka odbył się pokaz filmu etnograficznego, dokumentującego sylwetki rzemieślników zrealizowanego na podstawie badań terenowych prowadzonych przez pracowników Muzeum pt. „Czego woda nie weźmie i ogień nie spali...”, rzecz o dawnych rzemieślnikach”, ze wstępem Małgorzaty Wójtowicz-Wierzbickiej etnografki, współautorki filmu.

– uczestnicy imprezy plenerowej zostali oprowadzeni przez przewodnika po ekspozycji dotyczącej kultury tradycyjnej Górali Zagórzańskich, która mieści się w przyziemiu zabytkowego kościoła w Rabce-Zdroju.

– kolejno odbyły się wykłady przybliżające kulturę ludową Górali Zagórzańskich prowadzone przez etnografów dr Dorotę Majerczyk pt. „Tradycyjny strój Górali Zagórzańskich”, oraz Wojciecha Śliwińskiego pt. „Budownictwo pasterskie w Gorcach”.

– Następnie o godzinie 17:00 odbyły się występy zagórzańskich zespołów regionalnych przybliżające folklor i obrzędowość Górali Zagórzańskich: Gminny Młodzieżowy Zespół Regionalny z Niedźwiedzia, Dolina Mszanki z Mszany Górnej oraz Kasinianie –Zagórzanie z Kasiny Wielkiej. Zespoły zapewniały również oprawę regionalną podczas trwania imprezy plenerowej.

– w trakcie trwania imprezy plenerowej odbywała się degustacja potraw regionalnych przygotowanych przez Koło Gospodyń Wiejskich z Kasiny Wielkiej „Zagórzanki”, prezentujące dziedzictwo kulinarne regionu, skosztować można było m. in. sapki (razowej kluski gotowanej na wodzie), chleba, bigosu oraz wypieków.

– w trakcie trwania imprezy odbył się kiermasz regionalny na którym zaprezentowali swoją pracę twórcy ludowi i rękodzielnicy z regionu – ok. 20 stoisk

– następnie na zakończenie od godziny 19:00 odbywała się sesja fotograficzna

przeprowadzona przez profesjonalnego fotografa, aranżowana na terenie i wewnątrz zabytkowej świątyni, finał akcji „Przyjdź do Muzeum w stroju ludowym”.

autorkami projektu były: Małgorzata Wójtowicz-Wierzbicka i Natalia Klęsk

---

Publikacja zbiorowa „Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”

PROJEKT NAUKOWO – BADAWCZY “Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”

W 2016 r. dzięki dofinansowaniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Muzeum im. Władysława Orkana w Rabce – Zdroju zrealizowało projekt naukowo – badawczy pt. „Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”, który uświetnił obchody jubileuszu 80 LECIA MUZEUM.

Celem projektu naukowo – badawczego pt. „Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich” było wsparcie działań Muzeum w zakresie badania i dokumentowania tradycyjnych przejawów kultury oraz popularyzacji materialnego i niematerialnego dziedzictwa kultury. Priorytetem zadania była dokumentacja, promocja i archiwizacja zanikających tradycyjnych rzemiosł karpaccich związanych z obróbką drewna (stolarstwo, meblarstwo, kołodziejstwo, bednarstwo, wyrób gontów, zabawkarstwo i lutnictwo), obróbką skóry (kuśnierstwo, rymarstwo, szewstwo), obróbką włókna i tkaniny (tkactwo, krawiectwo, hafciarstwo, koronkarstwo), obróbką gliny (garncarstwo, kaflarstwo), obróbką metalu (kowlarstwo, wyrób ozdób metalowych) oraz wiedzy dotyczącej przemysłu wiejskiego w tym przemysłu foluszniczego, tartaczego, młynarskiego, itp. Był to kompleksowy i spójny projekt zakładający zaangażowanie wielu placówek muzealnych i ośrodków badawczych w celu gromadzenia i upowszechniania współczesnej wiedzy o dawnych rzemiosłach południowej Polski. Ponieważ tradycyjna forma rzemiosła uległa nieodwracalnym przekształceniom wraz z rozwojem uprzemysłowienia i skokiem gospodarczym jakie miały miejsce w na początku XX w. istotne stało się kompleksowe opracowanie tej tematyki. Również z tej przyczyny, że region ten obfitował w doskonałych rzemieślników i uznane w całej Polsce ośrodki rzemieślnicze – m. in. ośrodek garncarski Rabka i Skomielna Biała, żywiecki ośrodek zabawkarski, orawskie wytwórnie gontów, zakopiańskie rodziny kowalskie, podhalańskie pracownie lutnicze, kuśnierzy i kapeluszników nowotarskich, itp. W czasach poszukiwania własnej tożsamości, budowania świadomości przynależności regionalnej, do małych ojczyzn gromadzenie wiedzy o dawnych rzemiosłach i wytwórcach wiejskich jest szczególnie istotne. Projekt kierowany był do specjalistów, naukowców badaczy tej materii, ale także społeczności lokalnych. Projekt miał charakter ogólnopolski.

1. Konferencja Naukowa . “Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”.

19 i 20 listopada 2016 r.

Głównym celem projektu była organizacja I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”. Konferencja podzielona była na dwa dni. W pierwszym dniu odbyły się obrady konferencyjne a w drugim zajęcia warsztatowe. Obrady konferencyjne odbyły się w czterech sesjach tematycznych dotyczących: I sesja – teorie badawcze, II sesja - realizacje, III sesja ujęcie historyczne, IV sesja – lokalne. W konferencji wzięli udział pracownicy merytoryczni i naukowcy z muzeów z całej Polski, którzy od lat zajmują się dokumentowaniem i archiwizacją wiedzy dotyczącej tradycyjnych rzemiosł.

łącznie wygłoszono 15 referatów. W sesjach wystąpili:

1. MAŁGORZATA JASZCZOŁT, Badania rzemieślników w Karpatach Polskich z perspektywy Muzeum w Warszawie. Dokumentacje fotograficzno – filmowe oraz rejestracje projektowe rys badawczy., Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie.
2. KATARZYNA PISZCZKIEWICZ, RZEMIOSŁO 2.0., Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie.
3. ANNA DEREDAS, Tradycyjne rzemiosło Karpat oraz przemysł wiejski w spuściznach naukowych Anny Kowalskiej Lewickiej oraz Bronisławy Kopczyńskiej Jaworskiej., Ośrodek Dokumentacji i Informacji Etnograficznej PTL w Łodzi.
4. ROBERT ANDRZEJ DUL, Tradycyjne rzemiosła jako element niematerialnego dziedzictwa kultury., Fundacja na Rzecz Niematerialnego Dziedzictwa Kultury, Fundacja MUZART.
5. MAGDALENA KROH, Prezentacja rzemiosła w Sądeckim Parku Etnograficznym., Emerytowany kustosz Sądeckiego Parku Etnograficznego.
6. JOANNA HOLDA, Rzemiosło i drobna wytwórczość w kulturze zachodniej Galicji., Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu – oddział Sądecki Park Etnograficzny.
7. WOJCIECH ŚLIWIŃSKI, Nowy projekt prezentacji architektury zabytkowych obiektów przemysłu ludowego w Sądeckim Parku Etnograficznym, Emerytowany kustosz Sądeckiego Parku Etnograficznego.
8. BARBARA OLEJARZ, Przemysł naftowy – przemysł wiejski. Zaangażowanie chłopów galicyjskich w rozwój górnictwa ropy naftowej na przełomie XIX w. i XX w., Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Lukaszewicza w Bóbrce -Zdroju.
9. LUKASZ STACHURSKI, Zróżnicowanie i specjalizacja korporacji rzemieślniczych miasta i jego przedmieść na przykładzie Krosna., Muzeum Rzemiosła w Krośnie.
10. MARCIN KOWALCZYK, Orawskie złoto – płóciennictwo i farbiarstwo na Górnej Orawie., Muzeum – Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Dolnej.
11. BARBARA ROSIEK, W świecie drewnianych zabawek ludowych. Żywiecki ośrodek zabawkarski – dawne wyroby i ich wytwórcy., Muzeum Miejskie w Żywcu.
12. TOBIASZ ORZEŁ, Budownictwo ludowe kotliny rabczańskiej Źródłem harmonizacji lokalnego krajobrazu., Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ.
13. KATARZYNA CEKLARZ, Dawne i współczesne pamiątki regionalne na Podtatrze. Zagadnienie etnodesignu., Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UJ.
14. DOROTA MAJERCZYK, Tradycje rzemieślnicze w rabczańskiej rodzinie Pintscherów w latach

1955-2016., Stowarzyszenie Miłośników Kultury Ludowej.

15. MAŁGORZATA WÓJTOWICZ- WIERZBICKA, NATALIA KLĘSK, Wokół projektu „Tradycyjne rzemiosło i przemysł wiejski Karpat Polskich”. Perspektywy badawcze., Muzeum im. Władysława Orkana w Rabce Zdroju.

W czasie trwania konferencji odbywały się panele dyskusyjne, podczas których zebrani omawiali problematykę przyszłości tradycyjnych rzemiosł a także rolę muzeów w działalności na rzecz zachowania ginących zawodów. Jednocześnie rozpoczęto dyskusję nad wpisem na Listę Niematerialnego Dziedzictwa UNESCO przejawów dawnych i współczesnych rzemiosł tradycyjnych. Muzeum planuje wydanie drukiem materiałów pokonferencyjnych dla udostępnienia wyników sesji naukowych szerszej grupie odbiorców. Konferencję naukową objęli opieką merytoryczną pracownicy Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Rada naukowa konferencji:

prof. dr hab. Jan Świąch Dziekan Wydziału Historycznego Uniwersytetu Jagiellońskiego,

prof. dr hab. Zbigniew Libera Kierownik Katedry Kultury Regionów Instytutu Etnologii

Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego

dr hab. Marcin Brocki Dyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Komitet organizacyjny:

mgr Małgorzata Wójtowicz

Badania terenowe

W ramach projektu zrealizowano badania terenowe dokumentujące działalność warsztatów i pracowni rzemieślniczych, które objęły swym zasięgiem teren występowania grupy etnograficznej Górali Zagórzańskich w tym: Kasinę Wielką, Koninę, Porębę Wielką, Niedźwiedź, Ponice, Chabówkę oraz Rabkę – Zdrój. Założeniem badań terenowych było uchwycenie ostatnich przejawów tradycyjnego rzemiosła tego terenu. Wstępną kwerendę dotyczącą żyjących jeszcze rzemieślników przeprowadziłyśmy podczas współpracy przy projekcie Rabczańskie Mikrohistorie, który gromadzi opowieści wspomnieniowe o dawnej Rabce i jej mieszkańcach a także buduje mapę dawnych zakładów rzemieślniczych i sklepów istniejących już tylko w pamięci najstarszych mieszkańców miasteczka. Wywiady były prowadzone w formie luźnej rozmowy, gdzie prowadzący wywiad pozwala respondentowi na liczne dygresje i swobodne snucie wspomnień. Były to badania nastawione na poznanie indywidualnych historii człowieka – rzemieślnika. Przeprowadzono 30 wywiadów etnograficznych z mistrzami, czeladnikami oraz rodzinami rzemieślników dzięki czemu pozyskano materiał badawczy który uzupełnił zasoby Archiwum Etnograficznego naszego Muzeum. Dodatkowo w czasie trwania badań terenowych zostały pozyskane do zbiorów elementy wyposażenia dawnych rabczańskich zakładów rzemieślniczych oraz dokumenty i archiwalia dotyczące działalności czeladników i mistrzów z tego regionu.

Do projektu zostało zaangażowanych 24 twórców i rzemieślników ludowych:

1. Alojzy Piwowar – kowal, Niedźwiedź
2. Marianna Karkuła – krawcowa, Rabka-Zdrój
3. Szczepan Bydłoń – szewc, Rabka-Zdrój
4. Piotr Banik – bednarz, Konina
5. Piotr Majerczyk – konstruktor instrumentów ludowych, multiinstrumentalista, Chabówka
6. Adam Kościelniak – garncarz, Rabka – Zdrój
7. Józef Pintscher – stolarz z Rabki-Zdrój
8. Stanisław Miśkowiec – cholewkarz, Rabka – Zdrój
9. Józef Napora – kuśnierz, Poręba Wielka,
10. Stanisław Waksmundzki – rymarz, Ponice,
11. Eugeniusz Bucki – szewc, Rabka-Zdrój,
12. Antoni Hoim – rymarz, Ponice,
13. Władysław Polak – szewc, Rabka – Zdrój,
14. Marian Kuchta – szewc, Rabka – Zdrój,
15. Rafał Nowak – krawiec ludowy, Kasina Wielka,
16. Piotr Bucki – szewc, Rabka – Zdrój,
17. Zofia Karkuła – cholewkarka, Rabka – Zdrój
18. Franciszek Wójciak – cieśla, Rabka – Zdrój,
19. Stanisław Habieda – stolarz, Rabka – Zdrój,
20. Marzena Łacny – gorseciarka, Kasina Wielka
21. Stefan Pitek – szewc, Rabka – Zdrój
22. Jan Rapciak, Poręba Wielka
23. Józef Rapciak, Poręba Wielka
24. Hubert Rapciak, Poręba Wielka

Zespół regionalny Robcusie i Robcanie z Rabki Zdroju

Kapela Rapciaków z Poręby Wielkiej

Zajęcia warsztatowe:

Hubert Rapciak i Józef Rapciak

3. Film etnograficzny

W ramach projektu został zrealizowany film etnograficzny będący dokumentacją przeprowadzonych badań terenowych. W materiale udało się zamieścić fragmenty rozmów z 12 rzemieślnikami, którzy wspominają naukę zawodu, etapy pracy, archaiczne techniki stosowane niegdyś w procesie produkcji, mistrzów rzemieślniczych oraz innych działających ówczesznie rzemieślników. Tak powstał film pt. **„Czego woda nie weźmie i ogień nie spali..., rzecz o dawnych rzemieślnikach”**. Dodatkowo z zebranego materiału zrealizowano 12 filmów z poszczególnymi rzemieślnikami.

Filmy zostały wykorzystane jako ilustracja i promocja wystawy **“0 rabczańskich rzemieślnikach”** oraz jako pomoc dydaktyczna do realizowanych przez nasze Muzeum lekcji muzealnych. Niniejszy materiał jest także jedną z form popularyzacji wiedzy o dawnym rzemiośle.

Film został udostępniony bezpłatnie poprzez kanał Youtube:

Autorami projektu i realizatorami badań terenowych są pracownicy Muzeum:

Małgorzata Wójtowicz-Wierzbicka i

Natalia Klęsk, realizację wideo wykonało studio Grades: Aleksander Hordziej i Katarzyna Szczęśniak.

Zakończenie badań terenowych promował spot:

4. Wystawa czasowa pt. „0 rabczańskich rzemieślnikach”

Kolejnym działaniem było zrealizowanie wystawy czasowej **„0 rabczańskich rzemieślnikach”**, która została otwarta dla zwiedzających 17.11.2016 r. i będzie udostępniana do końca czerwca 2017 r. W ramach przygotowań do wystawy przeprowadzono 18 wywiadów z rzemieślnikami oraz rodzinami przedwojennych mistrzów rzemieślniczych, którzy zgodzili się udostępnić zarówno narzędzia i elementy warsztatów, pamiątki rodzinne oraz fotografie z domowych archiwów. Na podstawie zgromadzonego materiału fotograficznego pozyskanego w trakcie badań terenowych i kwerend jak i korzystając z muzealiów znajdujących się w zbiorach Muzeum im. Władysława Orkana została zrealizowana wystawa czasowa pt. **„0 rabczańskich rzemieślnikach”**. Wystawa miała na celu zaprezentowanie fragmentu dziedzictwa rzemieślniczego regionu co zrealizowano poprzez przedstawienie niemal kompletnych warsztatów rzemieślniczych: stolarski, szewski, krawiecki i cholewkarski.

Pozyskany materiał dokumentacyjny i fotograficzny posłużył do wydania przewodnia po wystawie. Kuratorkami wystawy były: Małgorzata Wójtowicz – Wierzbicka i Natalia Klęsk.

Projekt cieszy się dużym zainteresowaniem. Zaangażował środowisko muzealne i naukowe oraz społeczność lokalną jak również pomógł w nawiązaniu kontaktów między dawnymi i współcześnie działającymi rzemieślnikami..

ngg_shortcode_0_placeholder